

Розділ 17

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА

ПАШКОВСЬКИЙ М. І.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри міжнародного права та міжнародних відносин,
кандидат юридичних наук, доцент

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РАТИФІКАЦІЇ РИМСЬКОГО СТАТУТУ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ

На сьогодні єдиною перешкодою для ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду вже є не відсутність політичної волі, а Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський Статут) від 11 липня 2001 року (справа № 1–35/2001) «...Визнати Римський Статут Міжнародного кримінального суду, підписаний від імені України 20 січня 2000 року, який вноситься до Верховної Ради України для надання згоди на його обов'язковість, таким, що не відповідає Конституції України, в частині, що стосується положень абзацу десятого преамбули та статті 1 Статуту, за якими «Міжнародний кримінальний суд... доповнює національні органи кримінальної юстиції» (п. 1 резолютивної частини Висновку).

Питання коректності вищевказаного Висновку Конституційного Суду України було предметом також наукового аналізу вітчизняних дослідників. У зв'язку з цим слід погодитися з думкою інших вчених-міжнародників, що «участь України в Статуті МКС виявилася під питанням, мабуть, по недорозумінню», а сам висновок Конституційного Суду України «... доктринально не є бездоганим» (Буроменский, М. В. Теория и практика становления международного уголовного права и украинское уголовное законодательство // Міжнародне право XXI століття : сучасний стан та перспективи розвитку (до 60-ліття проф. В. М. Репецького) М. М. Микієвич [та ін.]; за ред. д.ю.н., проф. М. М. Микієвича. — Львів, 2013, с. 186–187.). Коло вітчизняних досліджень принципу комплементарності юрисдикції МКС вкрай обмежені. Однак представники одеської школи міжнародного права (Ківалов С. В., Зелінська Н. А.,

Дрьоміна-Волок Н. В. та інші) неодноразово висловлювалися з приводу необхідності ратифікації Римського статуту МКС, а серед найбільш ґрунтовних досліджень слід назвати монографію Дрьоміної Н. В. «Юрисдикція міжнародних кримінальних судів і трибуналів», підрозділ 3.4 якої присвячено саме аналізу принципу комплементарності.

На даний момент Римський статут МКС з пострадянських держав ратифіковано Латвією, Литвою, Естонією, Молдовою, Грузією, Таджикистаном, які при ратифікації Статуту змін до власних конституцій не вносили, що дозволяє зробити висновок про те, що питання відповідності Римського статуту МКС конституціям вказаних держав було вирішено позитивно.

Положення абзацу десятого преамбули та статті 1 Статуту, за якими «Міжнародний кримінальний суд... доповнює національні органи кримінальної юстиції», складають т.зв. принцип комплементарності або додатковості юрисдикції МКС, який є одним з найважливіших принципів функціонування Суду. Принцип комплементарності закріплює «... презумцію пріоритету національної юрисдикції, яка попереджає здійснення юрисдикції Судом в ситуації, коли національні органи правосуддя мають можливість і бажання здійснювати кримінальне переслідування» (Шабаб, У. Первые десять лет Международного уголовного суда // Международное правосудие. — 2012. — № 2. — С. 13). Принцип комплементарності (доповнюваності або субсидіарності) характерний не лише для МКС, але й, наприклад, для Європейського суду з прав людини, однак участь України в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод ніколи не викликала будь-яких конституційних застережень.

Уявляється, що під час розгляду Конституційним Судом України справи № 1–35/2001 була допущена помилка щодо природи вказаного принципу і він тлумачився як принцип інстанційний (судоустрійний), а не як функціональний (або точніше – юрисдикційний), яким насправді є. Причиною цього було буквальне та помилкове розуміння (тлумачення) положень абзацу десятого преамбули та статті 1 Статуту, за якими «Міжнародний кримінальний суд... доповнює національні органи кримінальної юстиції», та висновок про те, що перед ратифікацією Статуту цей Суд має бути включено до судової системи України, у протилежному випадку матиме місце заборонене частиною першою статті 124 Конституції України делегування функцій судів, а також привласнення функцій іншими органами чи посадовими особами. Конституційний Суд України у порушення розділу 3 частини III Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 року не врахував автономне значення окремих понять Статуту, що виключило тлумачення Статуту як міжнародного договору відповідно до «...звичайного значення, яке слід надавати термінам договору в їхньому контексті, а також у світлі об'єкта і цілей договору» (ст. 31 Конвенції).

Вважаємо, що принцип комплементарності не вводить Міжнародний кримінальний суд як окрему ланку судової системи чи додаткову інстанцію судової системи певної держави (наприклад, України), а є принципом функціонування МКС, що складає основу юрисдикційного режиму останнього. І формулювання вказаного принципу в абзаці десятому преамбули та статті 1 Статуту не передбачає включення Суду до системи національних органів кримінальної юстиції (на що вказує відсутність терміну «система національних органів кримінальної юстиції»). Римським статутом МКС не передбачена передача суверенітету держави у сфері здійснення судочинства у кримінальних справах (кримінального провадження), а основною ідеєю принципу комплементарності є підтримання державного суверенітету, оскільки «... обов'язком кожної держави є здійснення її кримінальної юрисдикції над особами, відповідальними за вчинення міжнародних злочинів» (абзац сьомий Преамбули Статуту).

Таким чином, положення Римського статуту Міжнародного кримінального суду у частині, що стосується дії принципу комплементарності юрисдикції Міжнародного кримінального суду, відповідно, за яким «Міжнародний кримінальний суд... доповнює національні органи кримінальної юстиції» (абзац десятого преамбули та статті 1 Статуту) не суперечать Конституції України, зокрема, положенням Розділу VIII «Правосуддя». Необхідність конституційних змін в Україні у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду — відсутня, однак під час ратифікації Статуту має бути вирішено питання про системне доповнення (в окремих випадках — внесення змін) Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України.

ЗЕЛИНСКАЯ Н. А.

Национальный университет «Одесская юридическая академия»,
профессор кафедры международного права и международных отношений, доктор
юридических наук, профессор

К ВОПРОСУ О МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОЙ ЗАЩИТЕ ПРАВА ВЕРУЮЩИХ НА ПУБЛИЧНОЕ ПРОЯВЛЕНИЕ СВОЕЙ РЕЛИГИОЗНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ В ПОСТСЕКУЛЯРНОМ ОБЩЕСТВЕ

В светских государствах церковь отделена от государственной системы, но не исключена из общества, не является его изгоем. Свобода распространения своих убеждений принадлежит не только атеистам, но и верующим. То обстоятельство, что государство «отделено от церкви» не